

особистісних проблем. 3. Поруч із процесом навчання здійснюється виховний вплив на особистість, що підвищує самооцінку студента і спонукає його до самовдосконалення.

Література

1. Гузик Н. П. Обучение органической химии: книга для учителя / Н. П. Гузик. – М.: Просвещение, 1988. – 224 с.
2. Кушнір М. Технології індивідуалізованого навчання / М. Кушнір, Л. Липова, С. Ренський // Рідна школа. – 2001. – №8. – С. 16-19.
3. Мілютіна З. Т. Інноваційні технології викладання англійської мови в школі / З. Т. Мілютіна // Управління освітою. – 2006. – №19-21. – С. 47-51.
4. Сидоренко Н. Ю. Диференційоване навчання як засіб реалізації особистісного підходу у навчанні математиків в старшій школі / Н. Ю. Сидоренко. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: URL:<http://conference.mdpu.org.ua/viewtopic.php?t=622&view=next&sid=4a433b3dc1aa611087c9387883411347>. – Дата звернення: 10.09.2009
5. Спирін О. М. Основи диференційованого підходу при вивченні інформатики / О. М. Спирін // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2000. – № 6. – С. 146-151.
6. Фирсов В. В. Дифференциация обучения на основе обязательных результатов обучения / В. В. Фирсов. – М.: Просвещение, 1994. – 321 с.
7. Цина А. Ю. Організаційно-педагогічні умови реалізації особистісно орієнтованої допрофільної підготовки учнів у процесі трудового навчання: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції [«Психолого-педагогічний супровід профілізації освіти: теорія і практика»], (Полтава, 10-11 грудня 2008 р.) / Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського, 2008. – С. 52-54.

Надійшла до редколегії 30.09.2009

УДК 371.134 : 78.01

Ніколаєнко Л. Г.

МУЗИЧНА ІНФОРМАЦІЯ ТА ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИКО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Розглядається зміст понять «естетико-екологічна культура», «музична інформація», висвітлюються особливості впливу музичної інформації та умови формування естетико-екологічної культури майбутнього вчителя. Ключові слова: музична інформація, естетико-екологічна культура.

Николаенко Л. Г. Музыкальная информация и формирование эстетико-экологической культуры будущего учителя. Рассматривается содержание понятий «эстетико-экологическая культура», «музыкальная информация», освещаются особенности влияния и условия формирования эстетико-экологической культуры будущего учителя. Ключевые слова: музыкальная информация, эстетико-экологическая культура.

Nikolaenko L. G. Musical information and forming of aesthetic-ecological culture of future teacher. Maintenance of notion «aesthetic and ecological culture», «musical information» is examined, light up the features of influence and condition of forming of aesthetic and ecological culture of future teacher. Key words: musical information, aesthetic and ecological culture.

Перед сучасною освітою стоїть надзвичайно складне завдання: відновити гармонію у відносинах суспільства і природного світу. Вирішити його можна шляхом переходу до системи екологічних цінностей, котра буде заснована на розумінні можливості еволюційного розвитку людини й природи. Саме тому в наші дні особливої значущості набуває виховання екологічно грамотної людини, котра вирізняється високим рівнем екологічної культури, здатної відчувати себе частиною природи. Зважаючи на те, що гуманістична парадигма освіти передбачає концентрування навчального процесу на особистості студента, його професійному становленні та особистісному зростанні, новий підхід до підготовки фахівців полягає саме в особистісно-орієнтованому навчально-виховному процесі у ВНЗ. Як справедливо зазначає О. М. Олексюк, «гуманізація освіти включає наукову рефлексію в контекст культури, а принцип діалогічного ставлення до світу відкриває діалог культурних світів; у ширшому масштабі йдеться про екологізацію свідомості людини в культурі. Тому найбільш екологічною стає концепція особистісно-орієнтованого

виховання й освіти, яка впливає з духовного потенціалу української ментальності» [4]. Слід зазначити, що екологічна концепція особистісно-орієнтованого навчання покликана до життя з огляду на низку чинників, серед яких актуального значення набуває інформаційна складова сучасного життя, зважаючи на важливість котрої й неминучість та гостру необхідність швидкого входження України у світовий інформаційний простір, стає зрозумілим, що цей процес потребує цілеспрямованого підвищення рівня інформаційної культури фахівців освітньої галузі, в тому числі студентів вищих навчальних закладів.

Проблема формування естетико-екологічної культури майбутнього вчителя є надзвичайно актуальною і в зв'язку з тим, що у сучасному інформаційному потоці на свідомість, котра перебуває у стані розвитку, впливають ідеї, цінності та уявлення різноманітної і часто низької якості. У зв'язку з тим, що немає можливості ізолювати молодь від занурення в небажаний інформаційний потік, вирішення проблеми може відбуватись, насамперед, шляхом формування у молоді особи внутрішнього особистісного бар'єру, котрий блокує зовнішній негативний вплив. На думку О. М. Олексюк «особливої значущості набуває спрямованість глобально-ціннісних, духовознавчих позицій сучасної педагогічної науки на зміцнення духовних сил підростаючого покоління, які виконують стратегічну роль у процесі виживання людства» [3].

Механізм виникнення та сутність екологічної культури, екологічної естетики, естетико-екологічної культури розглянуто в наукових працях Н. Бібок, С. Бородавкіна, А. Букіна, О. Вербицького, О. Захлебного, І. Зверева, В. Ільченко, М. Кисельова, С. Кримського, В. Крисаченка, Е. Маркаряна, М. Моїсеєва, О. Плахотнік, М. Реймерса, Дж. Стюарда, І. Суравегіної, В. Сухомлинського, Г. Тарасенко, М. Тарасенка, Г. Ткачук, В. Червонецького та ін. М. Афанасієв, Т. Голіцин, Л. Литвинцева, Г. Локарева, В. Мирошніченко, А. Моль, О. Олексюк, У. Ріжинашвілі, В. Федотова та інші науковці актуалізують інформаційний підхід у дослідженнях естетичної й художньої галузі знань.

З позицій інформаційного підходу творчості мистецтва розглядається як художньо-естетична інформаційна система, котра включає різні інформаційні потоки або види інформації, що здійснюють на читача, глядача, слухача певний вплив різного характеру – інтелектуальний, емоційний, стимулюючий тощо. Такі широкі можливості дозволяють розглядати художньо-естетичну інформацію твору мистецтва з педагогічних позицій, тобто з позицій використання інформаційного фонду твору в навчально-виховному процесі як дидактичного засобу, зокрема і для формування естетико-екологічної культури майбутнього вчителя.

Мета статті – розглянути зміст понять «естетико-екологічна культура», «музична інформація», висвітлити особливості впливу музичної інформації та умови формування естетико-екологічної культури майбутнього вчителя музики.

Поняття «естетико-екологічна культура», «естетико-екологічне виховання ми розглядаємо як поступово сформовану в різні історичні періоди систему поглядів на культуру взаємин людини з природою, гармонію взаємодії з нею, що включає завдання, принципи, зміст, форми й методи як екологічного, так і естетичного виховання і навчання у їх взаємозв'язку, взаємопроникненні і взаємодоповненні. Педагогічна наука у своєму розвитку дає переконливі приклади виховання естетико-екологічної культури підростаючого покоління. Особливий інтерес та цінність представляє досвід українських педагогів і вчених, діячів культури і мистецтва, етнопедагогічний матеріал котрих уможлиблює формування в молодого покоління національної самосвідомості, почуття гідності, гордості за свою історію й культуру, країну, потреби зберегти здорове природне й культурне середовище для майбутніх поколінь України.

Особливої уваги заслуговує творче науково-педагогічне надбання – розгорнута система естетико-екологічного виховання, створена нашим славетним земляком, видатним українським педагогом В. Сухомлинським, який зумів свою систему виховання вибудувати таким чином, що естетико-екологічне виховання не зводилося в нього ні до власне екологічного, ні до естетичного виховання засобами природи. Сутність ноосферного виховання за В. Сухомлинським полягає у тому, що: по-перше, предметом і джерелом екологічного виховання виступають естетичні параметри природного оточення (у тому числі відбиті у творах мистецтва, фольклорі); по-друге, метою такого виховання є формування відносин до природи як середовища буття і як естетичного феномену; по-третє, механізм виховання являє собою взаємодію різних факторів: естетичних уявлень про природні об'єкти, явища та процеси, наукових знань про біосферу, що становлять основу ноосферної

свідомості, і, нарешті, практичної діяльності, спрямованої, насамперед, на збереження і відтворення естетичних компонентів природного середовища. Ноосферне виховання у свою чергу виступає засобом розумового, морального, громадянського і трудового становлення особистості. Через нього відбувається розуміння мети і сенсу життя, виробляється програма життєвого шляху.

Таким чином, можна сформулювати головне виховне завдання, надзвичайно актуальне в аспекті формування естетико-екологічної культури майбутніх учителів музики, а саме: впроваджувати естетичні багатства навколишнього світу в духовне життя студентів, зробити ці багатства однією з потреб їх особистості. Успішній реалізації завдання сприятиме особистісно-орієнтований підхід до формування естетико-екологічної культури майбутнього вчителя музики. Величезного значення у зв'язку з викладеним вище набуває проблема взаємовідносин особистості з мистецтвом, зокрема, з музикою. На думку В. Шульгіної, музичне виховання у соціальному значенні складається з формування культури особистості під впливом навколишнього середовища, соціальних умов, суспільного ладу. Навколишнє музичне інформаційне середовище може впливати на формування естетичних смаків підростаючого покоління як позитивно, так і негативно. Тому національна державна політика у галузі засобів масової інформації повинна відповідати вимогам гуманізації та гуманітаризації освіти, перешкоджати антисоціальному музичному впливу на молодь мистецтва «китчу» [7, с. 5].

До чинників, котрі суттєво впливають на формування суспільного естетико-екологічного середовища слід віднести величезне зростання наукової психолого-педагогічної та фахової інформації, опанування якої необхідне для підтримування високого професійного та загальнокультурного рівнів учителя музики; розширення варіативності змісту освіти, методів, засобів навчання, що вимагає від учителя музики вміння здійснити вибір з метою їхнього ефективного використання; зростання впливу на учнів неконтрольованих потоків музичної інформації, що надходить із засобів масової комунікації (телебачення, радіо, кінематографа, комп'ютерних мереж) та необхідністю врахування можливостей медіа-освіти у підготовці школярів до життя в інформаційному суспільстві; інтенсивний розвиток інноваційних процесів у сфері освіти, котрі охоплюють усі ланки цієї системи та змушують швидко реагувати на зміни.

На жаль, у молодих вчителів музики, котрі отримали професійну підготовку в стінах вищого навчального закладу, в практичній музично-педагогічній діяльності спостерігається бідність арсеналу засобів і способів педагогічної дії, серед яких, зокрема, одним із найефективніших, з огляду на силу емоційного впливу, є оптимальний добір музичної інформації. Адже музичне мистецтво є одним із найважливіших інструментів визначення художньо-творчої та духовно-ціннісної спрямованості особистості, оскільки музика є універсальною динамічною моделлю життя й загальнолюдського духовного досвіду [2].

Поняття „музична інформація” існує у науковій літературі в якості робочого. Термін „музична інформація” у науково-педагогічних дослідженнях зустрічається у окремих авторів (Л. Арчажнікова, Ю. Крамар, О. Ростовський, О. Рудницька, А. Яроцький). Послугуючись терміном „музична інформація” у дослідженнях різних аспектів проблеми впливу музичного мистецтва на формування особистості, його пізнавальної, виховної, розвиваючої функції у цьому процесі, вони, як правило, не детермінують це поняття, а використовують його у розумінні під ним дидактичності інформації, що містить музичний твір, тобто у якості різновиду поняття „інформація твору мистецтва”.

Джерелами естетичної інформації у музичних творах є художні образи, створені композитором за законами гармонії, ритмічності, упорядкованості, цілісності, симетрії тощо, котрі несуть у собі інформацію про красу, прекрасне, дають людині естетичні переживання. За Г. Локаревою, на естетичному рівні інформація про прекрасне закладена у наступних підсистемах: художня ідея твору; розвиток і характер художнього образ; хід подій, що закладаються в окремих видах мистецтва (у музиці це зміст, сюжет твору – Л. Н.); пафос твору. На художньому рівні підсистемами, котрі несуть естетичну насолоду, вважається художня майстерність автора, виконавська майстерність (техніка), засоби художньої виразності (у музиці – засоби музичної виразності). Сукупність даних підсистем у творі музичного мистецтва складає джерело його цілісної художньо-естетичної інформації [1].

Екстраполюючи дані визначення на термін «музична інформація», вважаємо цілком справедливим розглядати музичну інформацію як вид природно-соціальної, зокрема художньо-естетичної інформації, котрий є змістом процесу відображення різноманітності, втіленого музичною

мовою та засобами музичного мовлення через музичні художні образи у художню форму музичного твору. Розпочинаючи свою педагогічну діяльність, студент або молодий вчитель музики, котрий ще не володіє практичними вміннями і досвідом, стикається з усією складністю конкретних педагогічних ситуацій, різноманітним видів педагогічної діяльності, педагогічних завдань, вирішення яких значною мірою пов'язане з добором музичної інформації. Учитель музики повинен постійно працювати над вирішенням головного завдання – добрати та запропонувати учням справді цікаві і разом з тим високохудожні, естетично і дидактично доцільні зразки музичного мистецтва, а з їхньою допомогою навчити учнів критичного ставлення до найрізноманітнішої музичної інформації.

Гуманістична і гуманітарна природа учительської праці, її різнобічність вимагає формування майбутнього педагога не як предметника вузького спрямування, а як людини естетико-екологічної культури, котра має значний особистий виховний вплив. Умовами такого формування є особистісно-орієнтований підхід до навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі, виховання у майбутніх вчителів музики ціннісних, духовних якостей з використанням кращих зразків мистецтва, зокрема музичного; розвиток педагогічних ідей естетико-екологічного спрямування видатних педагогів-науковців та пошуку нових підходів, розробок для практичного застосування випускниками у майбутній педагогічній діяльності.

Література

1. Локарева Г. В. Художньо-естетична інформація як педагогічна проблема / Г. В. Локарева. – Запоріжжя: ЗДУ, 2001 – 254 с.
2. Надырова Л. Л. Струны общности: теоретические основы развития эмпатии у студентов музыкально-педагогических факультетов / Л. Л. Надырова. – Владимир: ВГПУ, 1999. – 318 с.
3. Олексюк О. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва. Навч. посіб. / О. Олексюк, М. Ткач – К.: Знання України, 2004. – 264 с.
4. Олексюк О. М. Сучасна музична освіта: інноваційний аспект / О. М. Олексюк. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.knukim.edu.ua/>.
5. Сухомлинский В. А. О воспитании / Сост. и авт. вступ. очерков С. Соловейчик. – 4-е изд. – М.: Политиздат, 1982. – 270 с.
6. Сухомлинский В. А. Рождение гражданина / Сухомлинский В. А. Избр. пед. соч.: В 3 т. – Т. 1. – М.: Педагогика, 1979. – С. 267-539.
7. Шульгіна В. Д. Українська музична педагогіка. Підручник / В. Д. Шульгіна. – К.: ДАКККіМ, 2005. – 272 с.

Надійшла в редколегію 29.09.2009

УДК 371

Орлова Н. В.

Ефективність системи формування духовних цінностей в учнів Сахнівської школи

У статті розглядається ефективність системи формування духовних цінностей в учнів Сахнівської школи – авторської школи О. А. Захаренка. Ключові слова: духовні цінності, Сахнівська школа, О. А. Захаренко.

Орлова Н. В. Эффективность системы формирования духовных ценностей у учеников Сахновской школы. В статье рассматривается эффективность системы формирования духовных ценностей у учеников Сахновской школы – авторской школы А. А. Захаренко. Ключевые слова: духовные ценности, Сахновска школа, А. А. Захаренко.

Orlova N. V. The efficiency of the system of forming spiritual values in students of Sahnivka school. The article is examined the efficiency of the system of forming spiritual values in students of Sahnivka school – the author school A. A. Zaharenko. Key words: spiritual values, Sahnivska school, A. A. Zaharenco.

Сахнівська школа є авторською школою Олександра Антоновича Захаренка згідно з наказом Міністра освіти і науки України № 61 від 01.02.2002 р. Це висока оцінка майже піввікової праці педагога-новатора, директора сільської школи, це визнання заслуг талановитого вчителя, який самовідданою працею підніс Сахнівську школу до вершин здобутків української та світової педагогіки. Авторська школа О. А. Захаренка – це досвідно-дослідний навчально-виховний заклад, у якому опрацьована з урахуванням надбань психолого-педагогічних наук, а також вітчизняного і